

TABOR KOT KOMPLEKSNI AVTOPOETSKI SISTEM

Bernard Stritih, Milena Andrejek, Milan Babič, Nataša Bregant-Možina, Vesna Cotič, Barbara Čibej, Katka Kompan, Maruška Kramarič, Miran Možina, Andrej Palir, Tatjana Palir, Alenka Petek, Brane Petek, Jože Pirnat, Helena Pirnat, Marijke Rutten-Saris, Stana Sitar, Bojana Slokan, Ana Vovk-Pezdir

1. Cilji raziskovanja

Naše raziskovalno delo, ki traja že od leta 1975, po eni strani izhaja iz tradicije *akcijskega raziskovanja*, po drugi strani pa je v zadnjih petih letih nanj zelo pomembno vplivala t.i. *teorija kompleksnih sistemov oz. znanost o kompleksnosti*. To pomeni, da si zastavljamo vedno nove cilje, ki so rezultat avtopoetskega, avtonomnega razvoja naše dejavnosti:

- počitniško letovanje otrok s psihosocialnimi težavami skupaj z njihovimi vrstniki, ki nimajo posebnih težav;
- psihosocialna pomoč otrokom s težavami;
- integracija različnih dejavnosti (npr. umetniško-ekspresivne, športno-rekreacijske idr.) in otrok s težavami v skupine;
- ustvarjanje terapevtskega skupinskega miljeja, ki naj bi omogočil korektivna čustvena doživetja za otroke pa tudi odrasle sodelavce; cilj skupinskega dela po našem mnenju ne more biti oblikovanje trajnih in stabilnih povezav med ljudmi, temveč je osnovno vprašanje skupinskega dela, kako pomagati posameznikom, da bodo s svojim vedenjem v sistemih medčloveških odnosov čim bolj ustvarjalno uporabljali vse svoje človeške zmožnosti in da bodo v dobrih trenutkih dosegali tisto raven interakcije, na kateri se lahko zgodi nekaj novega, na kateri se porodijo ideje, ki tudi v širšem kulturnem kontekstu lahko služijo ustvarjanju novih, smiselnih oblik življenja in dela;
- pridobivanje veščin, ki so potrebne za življenje v naravi;
- razvijanje kulturnih dejavnosti, konstruktivnih oblik razvedrila, nove kulture prostega časa in dela;

- usposabljanje strokovnjakov in prostovoljcev za skupinske in individualne oblike dela z otroki;
- razvijanje prostovoljnih oblik dela v smislu samoorganiziranja in samopomoči;
- razvijanje mreže prostovoljcev, ki naj bi bili aktivni tako v smislu dela z otroki kot tudi v smislu lastnega usposabljanja tudi v času med tabori;
- razvijanje novih oblik sodelovanja med institucijami oz. strokovnjaki in prostovoljnimi sodelavci - dopolnjevanje in bogatitev ustaljenih programov institucij s področja psihosocialne pomoči otrokom;
- omogočanje reflektiranja in integracije izkušenj iz različnih socialnih okolij, v katerih živijo otroci - družina, ustanove za varstvo ter vzgojo in izobraževanje (vključno z različnimi oblikami organiziranega preživljanja prostega časa) ter skupine vrstnikov;
- omogočanje sodelovanja vseh otrok in odraslih sodelavcev pri procesih oblikovanja skupne "politike" oz. "strategije" za doseganje določenih ciljev; s tem v zvezi skrb za transparentnost dogajanja;
- razvijanje tolerantnosti do psihosocialnih motenj in simptomov, odpiranje raznolikih pogledov nanje, ki naj bi omogočili večjo fleksibilnost v srečevanju s temi pojavi;
- enakopravna delitev vsega dela po načelu, da sposobnejši prevzemajo težje naloge in večje odgovornosti;
- razvijanje novih načinov medčloveškega komuniciranja, senzibilizacija za nezavedne procese in omogočanje sinergičnih stikov med zavednim in nezavednim dogajanjem pri posameznikih in v skupinah;
- razvijanje sposobnosti za kontinuirano dogovarjanje in pogovarjanje o vseh relevantnih temah, ki se pojavljajo v procesu skupnega dela in življenja;
- razvijanje systemskega pristopa oz. teorije kompleksnih sistemov;
- organiziranje edukacije iz systemskega pristopa oz. znanosti o kompleksnosti; temeljni koncepti so: nelinearnost, kaos, odprti sistemi, mreža ali vzporedna interakcija in struktura, cirkularnost, povratna zveza, rekurzivnost, samoreferenčnost, celostnost, celota in samoorganizacija, nematerializem, informacija, komunikacija, opazovanje in epistemologija idr.;
- ohranjanje naše dejavnosti kot avtopoetskega, avtonomnega, družbenega, postmoderne gibanja.

Skupna značilnost naših taborov in drugih dejavnosti, ki so se razvile ob njih in iz njih, je avtopoetski proces. To razumemo tako, da se taborna skupnost in obdajajoča jo mreža stalno razvijata, da se iz svojih notranjih pobud ohranjata in obnavljata. Glede ciljev avtopoetski proces pomeni, da je cilj tudi sama pot in da se na poti pogosto oz. praviloma pokažejo tudi nepričakovani in do takrat nenačrtovani cilji. Taka usmeritev je značilna za

mnoga t.i. *postmoderna gibanja* pri nas in drugod po svetu, ki odkrivajo pomen svojega delovanja v samem delovanju, ne pa toliko v ciljih, ki si jih zastavljajo.

2. Rezultati

O doseženih rezultatih ne moremo govoriti samo iz perspektive letošnjega tabora, temveč moramo nujno vključiti tudi vidik sedemnajstletne kontinuitete in razvoja (kot že rečeno, poteka razvoj naše dejavnosti oz. naš avtopoetski proces od leta 1975, ko je bila izvedena prva t.i. terapevtska kolonija na Rakitni) naše dejavnosti, ki je z leti dobila značilnosti socialne mreže oz. družbenega gibanja. Ta oblika dela se je že od prve kolonije na Rakitni pokazala privlačna za otroke, mladostnike in prostovoljne sodelavce (tako strokovnjake kot laike). V povprečju so se posamezniki udeležili naših taborjenj po štirikrat. V sedemnajstih letih našega delovanja še nikoli nismo imeli problemov s tem, da bi imeli premalo interesentov tako med otroki kot tudi med odraslimi prostovoljci. "Fluktuacija" ni nikoli ogrozila kontinuitete naših dejavnosti, temveč je prej prispevala k ohranjanju zelo velike raznolikosti našega dela in raziskovanja. Ena od temeljnih značilnosti naših taborov je že od vsega začetka, da smo se vedno znova znašli v vrtničastem toku doživetij, ki so imela za večino udeležencev kvaliteto neobičajne intenzivnosti in novosti. Po teh doživetjih za mnoge prav nič ni bilo več tako, kot je bilo prej. Tako je prihajalo do sprememb praktično v vseh strukturah naše mreže oz. dejavnosti. Pri otrocih smo lahko (tako kaže tudi letos) opazovali spremembe vedenjskih značilnosti:

- povečevanje samostojnosti;
- izboljšana samopodoba;
- izboljšane socialne spretnosti;
- večji repertoar možnosti kompenzacije prejšnjih motenj;
- izboljšanje komunikativnosti;
- večja možnost koncentracije in pozornosti;
- agresivne oblike vedenja postajajo manj destruktivne;
- z novo pridobljenimi veščinami si otroci v svojem vsakdanjem okolju postopno izboljšujejo status;
- spremembe v kvaliteti prijateljskih odnosov in odnosov med spoloma, ki ustrezajo širšemu (ne le v sodobnih družbah najbolj reklamiranemu hedonistično-potrošniškemu) spektru interesov in potreb;
- temeljne spremembe v družinskih odnosih: upoštevanje in spoštovanje generacijskih razlik, urejanje patološke delitve vlog in dela, rahljanje

nefunkcionalnih rigidnosti v družinskih odnosih, širjenje repertoarja možnosti za konstruktivno razmejevanje navzven namesto komuniciranja preko simptomov, izkoriščanje "problemov" in "kriz", večanje preglednosti družinskega dogajanja, večja senzibilnost za sistemsko in cirkularno resničnost družinskih odnosov - npr. odpravljanje iskanja grešnega kozla;

- širjenje odnosne mreže prijateljstev in obujanje potencialov solidarnosti;
 - spreminjanje temeljne naravnosti do pomena duševnih težav, motenj in posebnosti: večanje tolerantnosti, potencialov za samopomoč in pripravljenosti (motiviranosti) za iskanje primerne pomoči pri odraslih in strokovnjakih;
 - temeljne spremembe kulturnih navad: ekološko mišljenje, prevzemanje osebne odgovornosti, odkrivanje možnosti kreativnega razvoja lastnih potencialov v delu.
- Spremembe pri prostovoljnih sodelavcih se kažejo predvsem v:
- novem razumevanju in večji fleksibilnosti pri uporabi metod skupinskega dela - z otroki, v timu sodelavcev ter na ravni mreže prostovoljcev in otrok kot celote;
 - povečanju samoiniciativnosti in samoorganiziranja za razvijanje lastne strokovne identitete in za večanje svoje delovne kompetentnosti;
 - večanju sposobnosti samoopisa procesa posameznikov in skupinskega procesa;
 - razvijanju horizontalnih oblik medsebojne strokovne pomoči v smislu intervizije;
 - razvijanju osebnega čuta za počlovečenje institucionalnih oblik dela;
 - razvijanju novih oblik sodelovanja strokovnjakov in prostovoljnih sodelavcev;
 - razvijanju drugačnih gledanj na težave otrok, ki omogočajo izrabljanje še neidentificiranih virov;
 - razvijanju osebnega čuta za kompleksne odnose v taborni skupnosti in socialnem okolju;
 - vnašanju novosti na svojem delovnem mestu in v privatnem življenju; spreminjanju tradicionalne ločnice med delom in prostim časom, med javnim in privatnim;
 - kreativnem odkrivanju novih možnosti, ki so blizu vsakdanjemu življenju ljudi;
 - povezovanju rekreativnih in kulturnih dejavnosti z doživetji, ki imajo globlji vpliv na poznejši razvoj človeških potencialov in odpirajo tudi prostor za razvijanje novih vrednostnih sistemov;
 - prepoznavanju lastnih problemov in stisk ter njihovem preseganju v okviru samopomoči.

Avtopoetski proces razumemo tako, da vsak udeleženec vnaša v celotno bivanje vse svoje konstruktivne zmožnosti, da se uči živeti in delati z lastnimi problemi in problemi drugih ljudi ter da se vsak zase uči novih, raznolikih odgovorov na spremembe v svojih življenjskih okoljih.

3. Kvaliteta rezultatov

Naše dejavnosti svojo kvaliteto potrjujejo:

- v sedemnajstletni kontinuiteti in nenehnem razvoju, odkrivanju novega; tako govorimo o štirih fazah v razvoju obravnavnega modela in teoretičnih okvirov raziskovalnega dela:
 - 1975-76 - *akcijsko-sociološka* konstrukcija raziskovalnega problema in *neavtoritarna-skupinski* obravnavni model,
 - 1977-80 - obdobje *razmaha dejavnosti, organizacijskih sprememb in teoretske zmede,*
 - 1980-85 - vpliv *dinamične psihiatrije* kot terapevtsko-obravnavne doktrine dela in pomen *doživetja* dinamične psihiatrije kot *družbenega gibanja;*
 - 1986-89 - vpliv *sistemske teorije* kot metateorije ter obravnavni model *samoorganizacije* in *samopomoči.*
- ker ne stigmatiziramo otrok s težavami;
- ker opažamo, da se otroci in njihove družine osamosvajajo in postajajo manj odvisni od raznih oblik pomoči;
- ker ne pomagamo otrokom razreševati le težav, ampak se usmerjamo k razvijanju še neprepoznanih sposobnosti in talentov - torej to ni le socio-terapevtska pomoč, ampak je socialno stimulatívna ali socialno-razvojná pomoč;
- ker se kvaliteta dela potrjuje tudi z vedno večjim razraščanjem in pove-zovanjem s podobnimi iniciativami v slovenskem, hrvaškem in medna-rodnem prostoru (doslej smo npr. poročali o našem delu na kongresih v Münchnu, Berlinu, Parizu, Heidelbergu in vsepovsod smo naleteli na ugoden odmev in potrdíte naših zamisli);
- ker vodje letošnjega tabora in tudi mnogi drugi sedanji in prejšnji sodelavci kažejo uspehe pri edukaciji ljudi, ki želijo razvijati ali že razvijajo podobne dejavnosti.